

rene genon i metafizika društva

bela hamvaš

1.

Ime Renea Genon zapravo je već odavno trebalo da bude poznato. Još početkom dvadesetih godina je počeo da radi za »Voile d'Isis«. Prve njegove opštije vrednosti pojavile su se u isto vreme. Ova dela spadaju među najzanimljivija u novije doba. Predmet im je uvek izne- nadajući, ton zanimljiv, razmišljanje oštro i brzo, zaključivanje otvara do sada neslučene uzajamne veze, osećanje za istinu je nepodmitljivo, znanje je tako snažno, bogato i mnogos- trano, da onaj ko mu je jednom razumeo nam- eru, očaran je i prisiljen da ga sledi.

Sve su to povoljni preduslovi za širenje knji- ga. Ipak, iako autor postavlja goruća pitanja današnjice i, očito, dublji je od svih današnjih živih mislilaca — izuzev ruskih emigranata (Mereškovski, Ivanov, Berdajev, Uspenski) — od pojave njegovih knjiga »Crise« i »Autorité spirituelle« već je minulo više od deset godina, a on nije poznat. Samo se na Leopoldu Zigleru i Đuliju Evoli vidi da su pod uticajem Genona krenuli putem kojim, ranije ili kasnije, neiz- bežno svi moraju da podu, ili bar moraju da ga upoznaju. Ova dela su nezaobilazna. Ima on više učenika, među njima je Andre Preo, čiji ki- neski komentari za »Zlatni cvet« na nekoliko stranica dosežu ono što nisu umele tri genera- cije naučnika za osamdeset godina, od Maksa Milera do Riharda Vilhelma; razumeo je i pro- analizirao je starokinesko društvo. Ovo delo inače se suprotstavlja i K. G. Jungu, čije ko- mentare »Zlatnog cveta« gotovo u celini stavlja van snage, odnosno ovim tragom se ispostavl- ja da Jungov put nije ispravan.

Okupljeni oko »Voile d'Isis«, pod vodstvom Genona, prihvatili su se posla koji je veći i zna- čajniji od svih dosadašnjih poduhvata: na os- novu do danas izdatih i još neobjavljenih pre- istorijskih spisa rekonstruišu duhovnost pra- čovečanstva. Bilo kako posmatrali ovaj rad, on ima svetsku perspektivu. Karakteristično je da oni istraživači koji se bave sličnim predmetom, ipak ne znaju za Genona. Ne zna ga ni Kajzer- ling, inače budni posmatrač, čak ni u svom po- slednjem delu (Vom persönlichen Leben). U Gajgerovoj knjizi (Die indoarische Gassel- schaftsordnung), napisanoj posle toga što je Genon već stigao do Evole i Ziglera, nije ni po- menut. Isto tako za njega nije čuo ni Hilko Vi- ardo Sumerus, iako bi mu bio od velike koristi u više njegovih knjiga. Izgleda da u nemačkoj nauci uvek postoji neko slepilo koje ništa ne želi da primeti od onoga što se događa izvan nemačkih granica. Iako bi u ovom slučaju bilo reći o nečem višem nego što je jednostavni nau- učni rezultat. Genon ne samo da odbacuje no- vovekovni racionalistički materijalizam i po- zitivistički pragmatizam. To su učinili i drugi, i Nemci. Genon se suprotstavlja celokupnoj ev- ropskoj naučnosti odomaćenoj od srednjeg ve- ka (Verwissenschaftlichung der Geistes, kako kaže Zigler), koju je ljudski duh suzio, smatra je profanim, inferiornim odlomkom, drži da je potpuno nepouzdana, a konačno je bez bilo kakve rezerve prezire i poriče. Dela Renea Ge- nona, izgleda, kao za Evolu i Ziglera, danas znače suštinski i određeni korak samo za on- ga čoveka koji je do kraja istražio celokupnu filozofiju i nauku novog doba, ali u pet stotina godina celoga sveta nije našao ni jednu jedinu neospornu istinu, ni jedno jedino čvrsto pola- zište, ni jednu jedinu aposlutnu misao. Šta vi- še: ono što u Evropi novoga doba može biti ap- solutno polazište i istina, to se može naći potis- nuto, u nakaznom obliku, u parčicama i izble- delo kod onih koje je nauka žigosala kao fan- taste, zanesenjake, mističare, a nije ih ni uzim- ala ozbiljno. U ovom pogledu je rad Genona sličan Ničeovom, s određenim uestezanjem i Se- lerovom. Upravo je zato Genon najodređeniji i jedini duhovni korak novoga doba samo za one koji su se posle deset-dvadeset-trideset go- dina rada razočarali u celokupna naučna i fi-

lozofska nastojanja čoveka novog veka i sve to odbacili. Takvih je ljudi danas, razume se, ma- lo. Genonov duhovni korak, odlučujuća misao po posledicama, beskrajno je jednostavan: tra- dicitija.

2.

Na datom će primeru smesta sve postati razumljivo. A primer je: zlato.

Kada su španski osvajači upoznali praame- ričko društvo u Meksiku, na poluostrvu Juka- tan, i u Peru, pala im je u oči bliska veza iz- među zlata i vladara. Tada to niko nije razu- mevalo. Zlato nije bilo novac, nije bilo imovin- sko dobro, nije bilo nakit ni ukras u današ- njem smislu. Izgledalo je da je sve zlato pripa- dalo vladaru, bilo gde da se nađe i bilo gde da je. Vladar, međutim, nije koristio metal. Prema zabeleškama, Inkama je bilo zabranjeno da dodirnu neki predmet, sem ako nije bio od zla- ta. Zlatni pribor za jelo, tanjir, šolja, štap, bal- čak mapa, buzdovan, tron, kopča, igla, dugme, sandale, sve od zlata. O luksuzu nema ni govo- ra. O razmaženosti još manje. Bilo je nekog po- istovećenja između bića vladara, zlata i činje- nice vladavine. Što se može naći i u starim egi- patskim, kineskim, hinduskim i bliskoistočnim društvima. U ovom teškom, čarobnom metalu prigušenog sjaja, u njegovom blistavilu poput sunca, kao da je zaustavljena svetlost značila samu vladavinu. Ali iz korena drukčije nego što se danas shvata vladavina. Vladavina nije bila većita aktivnost kao kod nas, neprekidna delatnost instikta vlasti. Vladavina je pasivna činjenica, kao što je sunce pasivno, kada samo postoji, a njegovi topli zraci su izvor života. Ak- tivnost vladara je nedelovanje (Tao). Sunce — zlato — vladar su rodaci, ako i ne u zemljskoj, ono u kosmičkoj perspektivi. Analogije. Zbog toga je kineski vladar sin Sunca; Ra je u Egiptu inkarnacija boga Sunca; u Indiji to znaju isto kao i u Meksiku. Da se tradicija u svim vreme- nima i među svim ljudima, čak i sasvim pozno, shvata monolitno, primer za to je Luj XIV koji je sebe nazivao kraljem sunca. Sunce je samo drugi izraz za boga, jer je sunce simbol boga. A kada zlato pripada samo vladaru, to znači da zlato pripada samo suncu, odnosno zlato je samo sunce i sve je to samo simbol i analogija: znak središta: Bog.

Međutim, velika stvar tek sada sledi. Zlato ne pripada vladaru, nego bogu. Nikogović, bi- će od mesa ne može imati od njega ni mrvicu. Za profanog čoveka koji je držao kod sebe zla- to svi su smatrali da vrši svetogrđe i u Kini, In- diji, Egiptu, Peru, i u stajoj Haldeji. Sasvim je bilo prirodno što mora da umre. Jer ko za sebe skriva jedno jedino parčence zlata, taj je skrio jedno parče svetlosti i sunca koji pripadaju svakome i taj je skrio za sebe jedan dao moći na koji nema pravo. Sebično i lično grabi za se- be nešto što pripada celom svetu. Opakijeg greha od ovoga uopšte nema. Skrivanje mate- rijalizovanog sunčevog svetla znači da je kos- mički poredak poremećen i da je simbol boga obeščašćen. Zlato se nalazi na crkvi i u crkvi, a jedino pripada bogu koji ga zrači na ljude. Ako je vladar okružen zlatnim predmetima, to ne znači da je metal sada postao njegov plen, kao što za njega ni vladavina ni moć nisu plen. I kralj je samo simbol i čuvar. Filaks, kao što ka- že Platon u Timaju. Tako uče i Taoteking, Ve- da, Zaratustra. Sve prastare tradicije, u svim delovima zemlje od Perua do Kine, monolitno znaju da je zlato sunčeva svetlost, zemaljska manifestacija vladajućeg Boga — nalazi se iz- nad čoveka nedohvatljivo i nedodirljivo. Kra- ljev simbol, kruna, zlatni ukras na glavi, zlatni disk sunca, samo njegovu glavu može da okru- žuje.

Da bi slika bila još dublja, oštrij i istinski- ja, treba otkriti još i četvrti motiv. A taj je mo- tiv: vreme. Metafizička veza zlata i vremena prilično je jasna u ovom pogledu, kao: zlatno

vreme, zlatno doba, ili: »vreme je novac«, gde novac zapravo znači zlato. Ekvivalent vreme- na je zlato. Ako od nečijeg života tražim vre- me, to mu moram zlatom nadoknaditi, jer jedi- no ono odgovara izgubljenom vremenu. Ljudi i nisu plaćeni zbog rada, nego zbog vremena, plaćanje za rezultate rada već je simptom po- znog i materijalističkog razmišljanja. Kome oduzimam sunce, moram mu suncem vratiti. Sunce je gospodar vremena i znači samo vre- me, kao što zlato nije ništa drugo do koncentri- sana sunčeva svetlost, ništa drugo do koncen- trisano vreme. Zlato je materijalizovana već- nost. Zato je — skupo. Ima trenutaka i časova koji se »ne mogu platiti« — ima kad čovek ne- što neće učiniti »ni za kakve pare« — ima što neće ostaviti »za sve blago sveta«. Tako su sku- pa četiri elementa: sunce, vladavina, vreme, Bog. To je zlato.

Dok je zlato stiglo do današnjeg stadijuma, kada je postalo valuta, sredstvo plaćanja, pokriće za novac, nakit, tabakera, lanac za sat filmskih diva, berzanskih špekulanata i belos- vetskih karakondžula — prevalilo je veliki put. Odmah treba reći: nizbrdo. Kralj je počeo da ga smatra svojim. Ali istovremeno tada već u središtu nije bio Bog, veseljansko Sunce, život- vorna transcendentna Moć. Kralj je postao čo- vek a ne božanski filaks. Zlato je njegovo pri- vatno vlasništvo. Već samo plen i luksuz. Ali istovremeno je potamnela kosmička božanska svetlost, a istovremeno je nestalo zlatno doba. Jer zašto je manji greh ako kralj skriva zlato od sveta nego ako to učini običan lopov? Kada je prvi kralj tutnuo u džep zlato, tutnuo je u džep neograničeno dobrotu nadljudske božanske Moći i njenu životvornu snagu, rezervisao njen deo za sebe i time poremetio snagu svetlosti koja je svima zračila, koja je održavala zlatno doba. Zlato je postalo kraljevo — individualno, sebično, demonsko, crnomagijsko. Nije više svetlost bez smetnji sijala na život, a zemlja se pomračila. Vreme se pomutilo. Taj korak zna svaka sveta knjiga istoka, Veda isto kao i Taoteking, u Egiptu znaju za to isto kao u Iranu i Peru.

Drugi je korak kada je već zlato iskliznulo i iz kraljeve ruke i srozalo se još niže u ruke rat- nika viteza, sanskritski: ksatrija. Još niže kada je postalo plen vaisija. Već novac. Trgovačka roba. Već sunčevu svetlost stavlja na sebe žena malog dućandžije, zlatom se plaća životinjsko meso, zemlja i repa. Zlatom se sve može posti- či. Već je trgovačko. Ali zlato se ni tu nije zaust- avilo. Srozalo se među sudre, i zbog zlata su počeli da ubijaju skitnice i razbojnici i gusari, a zlato je postalo san masa. I ološ se dočepala zlata i svako je mogao sebi da načini krunu kakvu hoće, ako može. Jer sada je odlučivala jedna jedina stvar: koliko ko zlata ima. Ko ga ima više, moćniji je, jači, izuzetniji, srećniji. Sunce se spustilo među vitezove, zatim među trgovce, zatim u masu. Vreme ga je sledilo: do- ba je postajalo sve izdrobljenije, tamnije, ne- mirnije. Vlast je iz ruku aristokratije došla u ruke trgovca građanina, na kraju u ruke naro- da. U rukama sudre zlato više nije simbol, nego tek materija: metal. Ne primećuje se da zla- to nije ništa izgubilo od svoje izvorne prirode i danas je isto tako znak moći, sunca i božanske snage, kao što je i u pradavna vremena bilo: materijalizovana sunčeva svetlost i simbol Zlatnog doba. Ali time što je potisnuto u mate- riju, pretvorilo se u zlo. Svako zna šta je zlatna groznica — groznica vlasti — ekonomska groznica — o njoj govore polja Aljaske, rudnici Urala, španska osvajanja, sefovi američkih ba- naka —, velike paklene opruge modernog ži- vota, očajno divljaštvo kojim čovek jurca zbog bogatstva — krv i zlato —, sve to prilično jasno označava da je ovde reč o žutom metalu koji se pretvorio u demonsko, što nije ništa drugo do moć. Ali ko ume da vidi u ovom smeonem, na- izgled fantastičnom simbolu — katastrofu?

Eto, to je parabola o zlatu.

3.

O svom primeru Genon ne pripoveda. On je samo ilustracija u kojoj čovek prikazuje raz- mišljanje prema tradiciji. Genon je odbacio moderni um kao sredstvo znanja i saznanja i umesto njega stavio intelektualnu intuiciju (in- tuition intellectuelle). Odbacio je modernu nau- ku i na njeno mesto postavio tradiciju. Ljud- sko znanje nije zasnovao na napretku, nego: na praljudskom.

Prvi spomen tradicije je nepoznat. Najstarije zabeležena dela, koja znamo, jesu egipatski papirusi, Vede, dela iz drevne Kine. Ali i pre njih je postojala tradicija koja se prenosila živom rečju.

Genonova je tradicija »metafizičko područje, potpuno nezavisno od svega što nije sasvim izdan interesa i što ne spada u carstvo čiste istine«. Ovaj esprit tradicional je jedina legitimna osnova na kojoj se čovek može zadržati. Ko napusti ovu osnovu, navlači na sebe katastrofu. Postoji samo jedno znanje: tradicija; samo jedan poredak: tradicija; samo jedan zakon: tradicija. Moderno (novi) doba je verovalo da je, vođeno idejom napretka, premašilo sve visine koje je do sada čovek dosegao. Ali moderno doba je karakteristično zastupnik esprit antitraditionnel. Nauka je znanje niskog reda (connaissance inférieure), a uz to je nelegitimno, profano. Današnje znanje i nije ništa drugo do otpadak drevnih znanja. Napredak: regression de l'intelligence. Različite nauke su ilustracije čistog tradicionalnog znanja sa profanog gledišta. Celokupno moderno znanje nema osnovnog principa — odnosno osnovni princip je nihilizam. Um, koji bi mogao biti osnova ove nauke, čista je negativnost: poricanje intelektualne intuicije. Iako se: »nesumnjive istine mogu naći samo intuicijom, intuicijom, dakle: nepogrešivo«. Naravno, ova intuicija se ne sme brkati s onom koju ovako naziva moderna filozofija. Intelektualna intuicija tradicije nije racionalna, nego nadracionalna.

U društvu se može videti ista nelegitimna i neuredna zbrka, kao i u nauci i mišljenju. I ovde je napuštena osnova. Poriče se tradicija. A tradicija pak nije samovolja, nije teorija, nego jednom za svagda zasnovano ljudsko postojanje — drevno znanje koje važi za sva vremena, ljudi, razdoblja, vrste, društva. Moderno doba je poverovalo da su izmišljene nove istine; »istina nikada ne može biti nova, jer ona nikada nije plod ljudskog duha — nezavisna je od nas i mi je samo možemo upoznati«. Ali kad je već spoznata, od nje se više nikada ne može nekažnjeno udaljiti. A činjenica da se istina, kao danas, procenjuje s praktičnog stanovišta, prosto je smešna. Priroda istine je metafizička i nalazi se *iznad* svake prakse. Naturalizam novog doba, koji je postavio ovu misao, zapravo je metafizika, a otuda i poricanje tradicije.

4.

Kao što se vidi iz odeljka o zlatu i uz njega dodata nekoliko zapažanja, tradicija Renea Genona je tako univerzalna i temeljna misao koja stvarno ima samo jednu karakterističnu pojamovnu oznaku, a ona je: metafizička. Što otprilike znači da se u jednoj jedinosti tački sussti istorija filozofije, istorija, društvene nauke, pogled na svet, karakerologija, antropologija. Dakle Genon postavlja tako univerzalnu osnovu koja, pored toga što je metafizička, ima i istorijsku perspektivu. Ali je važno još nešto: ova metafizika nije njegova, nego drevnog čovečanstva, i svagdašnjeg čovečanstva, jer je to jedina, istinska, legitimna, to je apsolutna doktrina. Genonovo znanje se proteže na sve ono što je bitno obeležje čovečanstva: na egipatske, iranske, hindu, kineske, praameričke, starogrčke, ranohrišćanske zapise i dela, i izgleda da se ovo mišljenje i znanje, prividno rasuto i u najvećoj meri heterogeno, pod njegovim rukovodstvom pretvara zaista u jedinstvo, takvo jedinstvo po kome zaista izgleda: prastaro znanje i večita tradicija. Tradicija: synthèse complète. Ne religija. Religija je mnogo, tradicija je samo jedna. Istorijske religije su jedna jedina projekcija nadreligiozne tradicije u pojedinim rodovima, narodima i razdobljima. Tradicija je izbor, začetak i početak svakog duha — drevno učenje o postojanju, o poretku, o čoveku, o društvu, o istoriji, o religiji i o životu. »Sve što postoji i svako ko postoji na način na koji jeste, nužno sudeluje u univerzalnim principima, a nema ničega što bi bilo moguće izvan ovog sudelovanja... ovi principi pak večni su, nepromenljivi, stalni, živa stvarnost u božanskom smislu«.

Ko iz ove tradicionalne metafizike hoće da izdvoji znanje koje se odnosi na društvo, čuće sledeće: poredak tradicije je da čovečanstvo živi u isto takvoj hijerarhiji kao čovek. Duh da ga vodi, a snaga da sledi reč duha, ekonomija da se pokorava snazi, materija pak ekonomiji.

Ove četiri životne funkcije su u društvu četiri kaste. Duh je braman, snaga ksatrija, ekonomija vaisija, materija sudra. Sveštenik, ratnik, trgovac i radnik. Najviša je delatnost sveštenstva jer duh svemu prethodi i stoji iznad svega. Funkcija svešteničkog reda je »očuvanje i dalje predavanje učenja tradicije, a ova tradicija čuva zakone i osnovne principe socijalne organizacije«. Bramansko nasleđe je čista metafizika. Nije samo tako bilo u Indiji. Svako je drevno društvo živelo u ovom poretku. Genon je nels-crpan u nabranjanju paralela koje potvrđuju ovu činjenicu.

Nadmoć sveštenstva poremetio je ratnik vitez. To je ono razdoblje u kojem zlato više ne pripada crkvi, Bogu, već nije svetlost, moć, večnost, simbol zlatnog doba, nego počinje da se humanizuje — demonizuje: meša se u sudbinu i pretvara se u davolji žuti metal zbog kojega počinju ubijanja, i započinje borba, prolivanje krvi, rat. Zlatno doba nestaje. Na prednji plan stupaju vitez, plemić, aristokrata, ratnik, što znači da je snaga iznad duha. Poremećena je ravnoteža duha i moći: ne govori duh šta treba činiti, nego moć deluje bez prethodne odluke duha. Početak rasula. Time je ušlo u život poricanja raznovrsnih transcendentnih principa. Sveštenik je čuvar duhovnosti. Ova činjenica prevedena na društveni jezik: autorité spirituelle mora biti na najvišem mestu. Ratnik ne može da vodi. Ratnik samo reguliše snagu. To je: *pouvoir temporel*. Les hommes, qui sont faits pour l'action, ne sont pas faits pour la connaissance. U društvu zasnovanom na tradiciji treba da vrši funkciju onaj koji je za to i rođen je za to: sveštenik da bude sveštenik, ratnik ratnik. Sveštenik je čovek duha koji zna zakon i koji poseduje transcendentno znanje. Ratnik je čovek snage koji sprovodi zakon. Autorité spirituelle je duhovni autoritet: tip posmatrača i funkcije; *pouvoir temporel* je izvršna i dejstvena vlast, aktivan tip i funkcija. Drugi je podređen prvom, kao snaga ruke podređen je mozgu i duhovnom razmišljanju i njegovim odlukama. Ako u delovanju nedostaje duh, onda je ono zlo i nerazumljivo.

Ratnik je stupio u prvi plan i sa sobom doneo borbu: metafiziku rata: to je prvenstvo delovanja nad duhom. Tim činom je on uskomešao niže kaste i poremetio tradicionalni poredak. Ova prekretnica u svetskoj istoriji je VI vek pre naše ere: pojava Laocea, Kungcea, Bude, poslednjeg Zaratustre, Heraklita, Pitagore, početak istorijskih vremena, rađanje modernog čoveka, konačan nestanak zlatnog doba, pobuna, oslobođenje mržnje, poremećenje kasti i prvi korak krize.

5.

Znanje Renea Genona mnogo je bogatije, sadržina njegovih knjiga bitnija i misao o tradiciji univerzalnija, nego što je ovaj pokušaj ovde da se prikaže njegovo celokupno delo. Sada bi to i inače bilo nemoguće. Istina, on je već izložio bitne delove tradicije, naročito u knjizi o hinduizmu. Zasnivanje univerzalne tradicije, međutim, upravo je u toku a ukupno otkrivanje možda i ne treba uskoro očekivati. Genon sa svojim učenicima, kao što kažu, sada živi u Egiptu, gde istražuje drevnu egipatsku i muslimansku tradiciju, dok su mnogi pribrali ili pribiraju materijal dalekog Istoka, Tibeta, Irana, severne Afrike, keltskog sveta i Amerike. Takav pokušaj jedinstva tradicije na osnovu Genona je delo Laopolda Ziglera »Überlieferung«. Pronalaženje uzajamnih veza svakako će dovesti do formiranja shvatanja razdoblja, a što se toga tiče svaka reč o tome za sada je prerana.

Još samo nekoliko reči o sadašnjici: danas smo, po Genonu, na samom kraju kali juge (tamno razdoblje), kada je zlato potonulo u materiju, pretvoreno u sitne pare, kalja se krvlju i prljavštinom, što znači: moć i duh, hijerarhija i poredak su se raspali smrvljeni i osramoćeni. Posle ovog razdoblja više ništa ne sledi. Sroziati se niže nije moguće. To je apokalipsa — za koju znaju Vede isto kao Ede, Egipćani, Kinezi i Novi zavet. Moderni čovek sve to ne uzima ozbiljno — sve su to fantazmi, religija, vizije, kaže se danas. I time ljudi popunjavaju svoju sudbinu što ne veruju nečemu za što se znalo i pre deset hiljada godina. I pošto nauka neprekidno govori još, s automatizmom do-

stojnim sažaljenja, o napretku i snazi čovekovog uma, moć utonula u politiku izbezumljeno jurca za rešenjima, smetena masa sanjari o bratstvu i svetskom miru — za to vreme tradicionalno znanje vidi da je situacija beznačajna i da je okončan jedan veliki svetski period. Usledila je kriza — discernement des esprits —, kao što piše u Otkrivenju: dobro zrno se odvajala od lošeg. Vreme odvajanja je sama kriza. Put stiže do kraja i sada se treba vratiti na izvore. Povratka neće biti za sve. Discernement des esprits znači: razdvajanje plodnih i jalovih duhova. To je smisao krize. Plodni idu u smeru obnove. Po Genonu, to je prvi znak da smo našli predvodnika: večnu tradiciju. Ona će nas ponovo odvesti početku, novom polasku i pre-

galeb *nebojša simin*

Na kraju dana,
jato pataka pliva
po sećanju.

U praskozorje,
to si ti pored mene
u krevet.

Odnekud galeb
u našoj ulici.
Miris Dunava.

Jedan za drugim,
talasi se igraju
u senci vrbe.

Gvozdeni lanac
malog ribarskog čamca
trza bobalu.

Leptir u polju,
kad smiri svoja krila,
ja mu doletim.

Niz bele zube,
niz usne saksofona,
slapovi džeza.

porodu. U svojoj knjizi o stvarnosti on ne taji da će kraj razdoblja, sud, discernement, razdvajanje — biti užasno. Veoma je malo izabranih. Ali ko je izabran, u njemu već živi strasna radoznalost da se oslobodi od današnjeg lažnog humanizma, ideja bratstva i da se smesti u hijerarhiju. Tome će prethoditi restauracija duha tradicije — c'est L'unigue remède du désordre actuel. Kao i u svakom razdoblju punog života, čak i u evropskom srednjom veku, društvo poslednji put prestaje da bude akcionarsko društvo ili radni logor ili eksploataciona rulja, vraća se izvornoj hijerarhiji, slojevima koji odgovaraju čovekovoj prirodi, bez obzira da li se nazivaju klasama ili kastama. Vraća se poretku kojim upravlja duh, čija je osnova i suština uvek bila metafizika i uvek će metafizika biti.

1942.

S mađarskog: Sava Babić